

Η επανάσταση του 1821 για την ελευθερία και τα 180 χρόνια αγώνων του Πολυτεχνείου για την παιδεία

Ομιλία του Κοσμήτορα της Σχολής Πολιτικών Μηχανικών ΕΜΠ Δημήτρη Κουτσογιάννη
Επίσημος εορτασμός για την εθνική επέτειο της 25ης Μαρτίου 1821
ΕΜΠ, Παρασκευή 24 Μαρτίου 2017

«Ελευθερία ή θάνατος!» Ένα σκληρό δίλημμα που έγινε το σύνθημα και η πολεμική ιαχή της ελληνικής επανάστασης του 1821. Ένα σύνθημα έντονα φορτισμένο συναισθηματικά, που προβάλλει τον αγώνα για απελευθέρωση ως τη μόνη επιλογή ζωής. Ένα σύνθημα που ακτινοβόλησε και ενέπνευσε σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της Γης: χαρακτηριστικά, το υιοθέτησαν μετέπειτα ως εθνικό τους σύνθημα μια σειρά από χώρες. Το σύνθημα το είχε καθιερώσει, τη δεκαετία του 1810, η Φιλική Εταιρία, που προετοίμασε και την ίδια την επανάσταση του 1821.

Τη μοναδικότητα αλλά και τις αντιφάσεις της επανάστασης τις αποδίδει σε λίγες γραμμές ο Γιάννης Σκαρίμπας, εξυμνώντας τη με τον δικό του τρόπο. Στο έργο του «Το 1821 και η Αλήθεια» γράφει:

Το '21 δεν ήταν όμοιο με καμιά επανάσταση του κόσμου. [...] Το '21, ήταν μια Εθνικο-Κοινωνική επανάσταση, η πρώτη και η τελευταία της Ιστορίας. Χτύπησε τον Κιουταχή και τον Δράμαλη, όσο και το ντόπιο τσορμπατζή και το δυνάστη. Αποθέωσε τον Κανάρη, ενώ κατέλαβε την Καγκελαρία της Ύδρας εξ εφόδου. Κήδεψε το Μάρκο Μπότσαρη και τον Μπάυρον, ενώ στα Βέρβαινα θα 'σφαζε τον Παλαιών Πατρών και τους Προκρίτους.

Ευτυχώς όμως δεν τους έσφαξε, με τη μεσολάβηση του Κολοκοτρώνη που καθυσήχασε τους εξεγερμένους λέγοντάς τους «δια να μην μας νομίσουν Καρμπονάρους ή Ιακωβίνους», δηλαδή να μην θεωρηθεί η επανάσταση ως πολιτική.

Όμως, η πορεία προς την ανεξαρτησία του ελληνικού έθνους είναι προδιαγεγραμμένη. Με ημερομηνία 1η Ιανουαρίου 1822, που ανακηρύσσεται και ως πρώτη ημέρα της Ανεξαρτησίας, εκδίδεται από την πρώτη Εθνική Συνέλευση της Επιδαύρου το πρώτο σύνταγμα με τίτλο «Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος» και με το εξής προοίμιο:

*Το Ελληνικόν Έθνος, το υπό την φρικώδη Οθωμανικήν δυναστείαν, μη δυνάμενον να φέρη τον βαρύτατον και απαραδειγμάτιστον ζυγόν της τυραννίας, και αποσείσαν αυτόν με μεγάλας θυσίας, κηρύττει σήμερον διά των νομίμων παραστατών του, εις Εθνικήν συνηγμένων Συνέλευσιν, ενώπιον Θεού και ανθρώπων, «**Την Πολιτικήν αυτού Ύπαρξιν και Ανεξαρτησίαν.**».*

Ανάμεσα στις προβλέψεις του αξίζει να αναφερθεί το άρθρο στ' :

Όλοι οι Έλληνες, εις όλα τα αξιώματα και τιμάς έχουσι το αυτό δικαίωμα· δοτήρ δε τούτων μόνη η αξιότης εκάστου.

Ομολογουμένως, πρωτοποριακή διακήρυξη. Η υλοποίησή της, ωστόσο δεν ήταν εύκολη και παραμένει μέχρι σήμερα επίκαιρο αίτημα. Αλλά η εφαρμογή των διακηρύξεων δεν ήταν η μόνη δυσκολία της Ανεξαρτησίας. Η παρ' ολίγον σφαγή στα Βέρβαινα που προαναφέρθηκε, διαδραματίστηκε ήδη το 1821 και δεν ήταν η μόνη διαμάχη, απλώς ήταν μια από τις πρώτες. Τις πολλές νικηφόρες μάχες κατά των Οθωμανών θα σκιάζουν συνεχώς τέτοια γεγονότα. Θα ακολουθήσουν λίγο αργότερα, το 1823-25, ο πρώτος και ο δεύτερος εμφύλιος πόλεμος. Εξουθενωμένη από τις εσωτερικές διαμάχες η επανάσταση, θα χάσει έδαφος από τον τουρκο-αιγυπτιακό στρατό και στόλο του Ιμπραήμ.

Εύλογα ίσως, θα έλεγε κανείς ότι σήμερα, μέρα γιορτής, δεν αρμόζει να θυμίζουμε τις σκιές της ένδοξης ιστορίας μας. Άλλωστε το ελάττωμά μας αυτό, ποιος δεν το ξέρει... Ιστορικά, το πρώτο γραπτό μνημείο της γλώσσας μας, που θεωρείται και το πρώτο του δυτικού πολιτισμού, είναι η Ιλιάδα του Ομήρου. Η πρώτη λέξη που εμφανίζεται σ' αυτό είναι «μήνις»: «Μήνιν ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος οὐλομένην...». Ο ποιητής προτρέπει τη θεά να ψάλει την καταραμένη μήνιν του Αχιλλέα. Την μήνιν που, όπως και στο ομηρικό έπος, δεν παύει να στρέφεται και εναντίον αδελφιών, εδώ και τρεις χιλιάδες χρόνια. Μήπως, όντως, πρέπει να την ψάλλουμε για να την εξευμενίσουμε; Μήπως επανέρχεται κάθε τόσο γιατί θέλουμε να την κρύβουμε, γιατί δεν την τραγουδάμε όσο θα έπρεπε;

Βέβαια, παρά τα σημαντικά προβλήματα, η ανδρεία, η αποφασιστικότητα και οι ιδέες της ελληνικής επανάστασης του 1821 θα συνεγείρουν συνειδήσεις σε όλο τον κόσμο. Θα δημιουργήσουν το ρεύμα του φιλελληνισμού και θα καταφέρουν να αλλάξουν τα κυρίαρχα τότε διεθνή πολιτικά δόγματα απενεργοποιώντας τον Μέττερνιχ, το Συνέδριο της Βιέννης και την Ιερά Συμμαχία. Θα μεταστρέψουν την πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων, Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας, που θα ενδιαφερθούν θετικά για την τύχη της επανάστασης. Σε αντίθεση με την προηγούμενη πολιτική τους, θα συνεργαστούν και θα υπογράψουν Πρωτόκολλα και Συνθήκες για την αίσια έκβασή της.

Το 1827, στη ναυμαχία του Ναυαρίνου οι στόλοι των τριών δυνάμεων θα συντρίψουν τον αριθμητικά πολλαπλάσιο στόλο του Ιμπραήμ και έτσι θα ανοίξει ο δρόμος για την δημιουργία ελληνικού κράτους. Ωστόσο, η ναυμαχία θα χαρακτηριστεί από τα τότε επίσημα χείλη «ατυχές γεγονός» (από τον άγγλο πρωθυπουργό Ουέλλινγκτον) ή και «δολοφονία» (από τον αυτοκράτορα της Αυστρίας Φραγκίσκο). Αυτά δείχνουν πόσο απροσδόκητη, και για πολλούς ανεπιθύμητη, ήταν η νικηφόρα έκβαση της ναυμαχίας. Με τη σειρά του, αυτό δείχνει το ρόλο τόσο της τύχης και των απρόσμενων γεγονότων, όσο και του φιλελληνισμού των αξιωματικών (με προεξάρχοντα τον ναύαρχο Κόδριγκτον) και των πληρωμάτων των στόλων.

Λίγα χρόνια μετά, ο ελληνισμός απέκτησε κρατική οντότητα που το 1830 αναγνωρίστηκε διεθνώς. Το 1838 επί Όθωνα, η 25η Μαρτίου ορίστηκε ως επέτειος εορτασμού της έναρξης της επανάστασης και καθιερώθηκε ως μέρα εθνικής εορτής. Στην πορεία, το επαναστατικό σύνθημα, από πολεμική ιαχή έγινε το επίσημο εθνικό μας σύνθημα.

Από τα πρώτα μελήματα του νεοσυσταθέντος κράτους είναι η θεσμοθέτηση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Στις 31 Δεκεμβρίου 1836 με το Ιουλιανό ημερολόγιο (12 Ιανουαρίου 1837 με το νέο ημερολόγιο) δημοσιεύτηκαν στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως τρία ιστορικά Διατάγματα:

- το Διάταγμα 82, που αφορά το Ίδρυμά μας,
- το Διάταγμα 86, «Περί συστάσεως πανεπιστημίου», και
- το Διάταγμα 87, που περιέχει τη διάταξη «Περί κανονισμού των ελληνικών σχολείων και γυμνασίων».

Ειδικότερα, το Διάταγμα 82, ανάμεσα σε άλλες διατάξεις που αφορούν τις δενδροφυτείες και την εισαγωγή του μετρικού συστήματος, περιέχει τη διάταξη «Περί εκπαιδεύσεως εις την αρχιτεκτονικήν» που καθορίζει ότι:

Θέλει συστηθεί τώρα πλέον εις Αθήνας σχολείον, εις το οποίον θέλουν διδάσκεσθαι την κυριακήν και τας εορτάς, όσοι επιθυμούν να μορφοθώσιν ως αρχιτεχνίται (μαΐστορες) εις την αρχιτεκτονικήν.

Είναι η ληξιαρχική πράξη γεννήσεως ενός ταπεινού σχολείου για τεχνίτες, ανώνυμου και ούτε καν καθημερινού. Του σχολείου που θα μετεξελιχθεί αργά και σταδιακά στο κορυφαίο Ίδρυμά μας. Ο

πρώτος σταθμός είναι το 1887, όταν ξεκινούν να ευοδώνονται οι πολυετείς προσπάθειες των καθηγητών της εποχής για τη δημιουργία ιδρύματος ανώτατης εκπαίδευσης μηχανικών. Τότε το Ίδρυμα μετονομάζεται σε «Σχολείον των Βιομηχάνων Τεχνών» και ιδρύεται η Σχολή Πολιτικών Μηχανικών, η πρώτη σχολή μηχανικών στην ιστορία της χώρας, αλλά και η μητέρα όλων των άλλων σχολών του Πολυτεχνείου. Τρία χρόνια μετά, το 1890 θα βγουν οι 13 πρώτοι απόφοιτοι της Σχολής.

Οι προσπάθειες των καθηγητών, με ηγετική προσωπικότητα τον Διευθυντή (σήμερα θα λέγαμε Πρύτανη) Άγγελο Γκίνη, καθηγητή της Έδρας Λιμενικών Έργων, συνεχίζουν και θα τελεσφορήσουν σε δύο φάσεις. Το 1914 το Σχολείο θα αναγνωρισθεί ως πανεπιστήμιο και θα μετονομαστεί σε Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Το 1917, με τη συμβολή και του καθηγητή Στατικής Νίκου Κιτσιίκη, ο οποίος κατείχε και τη θέση του Γενικού Διευθυντή Δημοσίων Έργων που τότε επόπτευε το ΕΜΠ, θα καθιερωθεί η πενταετής διάρκεια σπουδών, θα ιδρυθούν νέες Σχολές, και θα οργανωθεί με ακαδημαϊκό τρόπο η διοίκηση των Σχολών με το θεσμό των Κοσμητόρων και της Συγκλήτου.

Έτσι, μια σειρά χρονικών συμπτώσεων σε κλίμακα δεκαετίας μας οδηγεί φέτος σε μια σειρά επετείων που το ΕΜΠ αποφάσισε να τιμήσει:

- το ΕΜΠ γιορτάζει τα 180 χρόνια του
- η Σχολή Πολιτικών Μηχανικών γιορτάζει τα 130 χρόνια της
- οι Σχολές Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών, και Χημικών Μηχανικών γιορτάζουν τα 100 χρόνια τους
- η Σχολή Μεταλλειολόγων και Μεταλλουργών Μηχανικών γιορτάζει τα 70 χρόνια της.

Οι αγώνες των πρώτων 50 χρόνων του ΕΜΠ στόχευσαν στο να μετεξελιχθεί το σχολείο των τεχνιτών σε τεχνικό πανεπιστήμιο. Τα επόμενα 30 χρόνια αφιερώθηκαν στην εδραίωσή του ως πανεπιστημίου και στην κάλυψη όλων των τεχνολογικών αντικειμένων με τη δημιουργία των Σχολών. Ακολουθεί μια περίοδος 65 ετών που το Ίδρυμα έχει πλέον καθιερωθεί στη συνείδηση της ελληνικής κοινωνίας ως εθνικά κορυφαίο και οι απόφοιτοί του ως άξιοι, φημισμένοι και κοινωνικά καταξιωμένοι επαγγελματίες μηχανικοί.

Τα τελευταία 35 χρόνια, μετά την αλλαγή του θεσμικού πλαισίου του 1982, το ΕΜΠ αποκτά, ως παράλληλη της εκπαιδευτικής, και την ερευνητική συνιστώσα. Οι απόφοιτοί του αποκτούν πλέον διεθνή φήμη και το ίδιο διεθνή ακτινοβολία συγκαταλεγόμενο σε παγκόσμιους πίνακες κορυφαίων τεχνολογικών ιδρυμάτων, κάτι που δεν θα γινόταν χωρίς την ερευνητική ανάπτυξή του. Η εισαγωγή του νέου θεσμικού πλαισίου με το νόμο του 1982, που άλλαξε ριζικά τα πανεπιστημιακά ιδρύματα της χώρας, ήταν το αποτέλεσμα αγώνων μέσα κι έξω απ' το ΕΜΠ, αγώνων στους οποίους είχαν πρωτοστατήσει επιστήμονες του ΕΜΠ που δεν ήταν απαραίτητα καθηγητές.

Οι αγώνες για την παιδεία έχουν κοινωνικο-πολιτική διάσταση. Το ΕΜΠ ήταν πάντα συνδεδεμένο με τους κοινωνικο-πολιτικούς αγώνες στη χώρα. Δυστυχώς, σε εποχές κρίσης και κυριαρχίας των παθών, δεν μπόρεσε να παίξει ρόλο κατευνασμού που θα ταίριαζε σε ένα ηγετικό πνευματικό ίδρυμα. Οι διαμάχες πολιτικών δυνάμεων για την επιβολή της ηγεμονίας στο ΕΜΠ υπήρξαν πιο καθοριστικές από το αίτημα της πνευματικής καθοδήγησης της ελληνικής κοινωνίας. Οι συγκρούσεις συχνά ξέφευγαν από το επίπεδο της σύγκρουσης ιδεών, όπως θα άρμοζε σε ένα πνευματικό ίδρυμα, και έπεφταν στο υλικό συγκρουσιακό επίπεδο. Το ΕΜΠ έζησε έντονα ιστορίες παθών, συμμετέχοντας και πληρώνοντας βαρύ φόρο αίματος σ' αυτές.

Στην περίοδο του εθνικού διχασμού των αρχών του 20ου αιώνα, καθηγητές του απολύονταν και ξαναπροσλαμβάνονταν, ανάλογα με την κρατούσα κυβέρνηση. Μετά τη μικρασιατική καταστροφή το 1922, ο πρώην καθηγητής του και κατόπιν πρωθυπουργός της χώρας Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης, ήταν ένας από τους έξι που εκτελέστηκαν στο Γουδί.

Στη γερμανική κατοχή, μέσα σε συνθήκες δυσβάσταχτης και αποκρουστικής ανελευθερίας, το ΕΜΠ κατόρθωσε να επιβιώνει ενώ φοιτητές και καθηγητές του δημιούργησαν πυρήνες αντίστασης και αλληλεγγύης. Είναι δε εκπληκτικό ότι μέσα στην περίοδο της κατοχής στο ΕΜΠ, με πρύτανη τον Νίκο Κιτσίκη, έμελλε να γεννηθεί μια σημαντική προσπάθεια αναδιοργάνωσης με τη δημιουργία κατευθύνσεων σπουδών στη Σχολή Πολιτικών Μηχανικών και διαφορετικών τμημάτων στη Σχολή Μηχανολόγων-Ηλεκτρολόγων Μηχανικών, την θεμελίωση των σπουδών μεταλλειολογίας και μεταλλουργικής, και την ίδρυση Σχολής Γενικών Εφηρμοσμένων Επιστημών, μεταπτυχιακού επιπέδου, που θα χορηγούσε διδακτορικά διπλώματα στις φυσικομαθηματικές επιστήμες.

Όμως η προσπάθεια θα σβήσει εν τω γεννάσθαι μέσα στις δραματικές μεταπολεμικές εξελίξεις. Η αιματηρή κατάληψη του Πολυτεχνείου από φοιτητές το Δεκέμβριο του 1944 που την κατέστειλε η εισβολή των Αγγλικών τανκς του Σκόμπι, θα μετατραπεί σε παρανοϊκή εμφυλιοπολεμική διαμάχη με ομηρεία και εκτέλεση του πρύτανη Ι. Θεοφανόπουλου και των καθηγητών Γ. Σαρρόπουλου και Σ. Κορώνη. Αμέσως μετά, το ΕΜΠ θα αποστερηθεί, προσωρινά ή οριστικά, από τους επίλεκτους καθηγητές του Ν. Κιτσίκη, Α. Παπαπέτρου, Ν. Κριτικό και Ι. Δεσποτόπουλο που απολύθηκαν κατηγορούμενοι σαν υποκινητές και συμμετοχοί στην εξέγερση του 1944, καθώς και από φοιτητές του που διώχθηκαν για τα φρονήματά τους.

Στην περίοδο της δικτατορίας 1967-74 το ΕΜΠ θα γίνει το σύμβολο της αντίστασης κατά της χούντας και της υπεράσπισης του τριπτύχου «Ψωμί – Παιδεία – Ελευθερία». Τριπτύχου που αποτέλεσε το κεντρικό σύνθημα της εξέγερσης του Νοέμβρη του 1973, όπου στο Πολυτεχνείο ξαναεισβάλλουν τανκς, αυτή τη φορά ελληνικά.

Το ότι οι αγώνες για ελευθερία και παιδεία είναι αλληλένδετοι, μας το δείχνει με ιστορικά ντοκουμέντα αυτή η σύντομη αναδρομή. Θα επιχειρήσω να πω το ίδιο και ποιητικά, χρησιμοποιώντας ένα απόσπασμα από το έργο του Νίκου Καζαντάκη «Καπετάν Μιχάλης» που έχει υπότιτλο «Ελευθερία ή θάνατος». Θέμα του συγκεκριμένου αποσπάσματος, που ακριβώς διευκρινίζει τον υπότιτλο, είναι η απόφαση του πατέρα του Καπετάν Μιχάλη, να μάθει γράμματα στα γεράματά του, με δάσκαλο τον εγγονό του. Γιατί όμως;

Κατάλαβες τώρα γιατί μ' έπιασε η λόξα να μάθω γράμματα; έκαμε. Είχα το σκοπό μου· θα γεμίσω το χωριό, δε θ' αφήσω τοίχο, θ' ανέβω και στο καμπαναριό, θα πάω και στο τζαμί και θα γράψω: Ελευτερία ή Θάνατος! Ελευτερία ή Θάνατος πριν να πεθάνω.

Μιλούσε κι έγγραφε με χοντρές πινελιές τα μαγικά λόγια. Και κάθε τόσο έγερνε πίσω το κεφάλι, καμάρωνε τα γραφτά του. Δεν μπορούσε ακόμα να το χωνέψει ο νους του, τι μυστήριο είναι ετούτο, να σημαδεύεις μερικές γιώτες και κουλούρες κι από αυτές να βγαίνει μια φωνή, σα να' ταν στόματα ανθρώπου, χείλια και λαρύγγια και σπλάχνα και φώναζαν.

Η μυθιστορία του Καπετάν Μιχάλη εξελίσσεται στην κρητική επανάσταση του 1889. Αλλά το μέλημα για παιδεία ήταν ιστορικά παρόν σε όλες τις φάσεις της ελληνικής επανάστασης —και πριν απ' αυτή. Ας θυμηθούμε εδώ τον νεοελληνικό διαφωτισμό που προηγήθηκε της επανάστασης του 1821, με τη δράση μεγάλων μορφών των γραμμάτων, όπως ο Αδαμάντιος Κοραής και ο Άνθιμος Γαζής, και του φλογερού επαναστάτη Ρήγα Φεραίου.

Κύριε Πρύτανη, κύριοι Αναπληρωτές Πρύτανη, Αγαπητοί συνάδελφοι και συνεργάτες, αγαπητοί φοιτητές,

Η αναδρομή στις καλές και κακές στιγμές του παρελθόντος μας είναι ο καλύτερος δάσκαλός μας για το παρόν και το μέλλον. Αλλά η ορθολογική και επιστημονική ανάλυση του παρόντος δεν μπορεί να περιοριστεί στην ενατένιση του παρελθόντος, πολύ δε περισσότερο στη μεροληπτική ενατένισή του. Το παρόν μας είναι ζοφερό και έχουμε καθήκον, ιδιαίτερα στο ΕΜΠ, να αναζητούμε φωτεινές διεξόδους για τους νέους μας και την Ελλάδα.

Αναλύοντας υπό το φως της ιστορίας το παρόν και ιχνηλατώντας το μέλλον, θα δούμε πως η παιδεία και η γνώση είναι σήμερα, περισσότερο από ποτέ, τα πιο ισχυρά όπλα στον πόλεμο για την εθνική μας ύπαρξη και στον αγώνα μας για ένα καλύτερο αύριο. Τα άροτρα των προγόνων μας δεν φτάνουν να μας εξασφαλίσουν το ψωμί. Τα καριοφύλια των επαναστατών του 1821 δεν μας εξασφαλίζουν την ελευθερία. Δεν ωφελεί πια να γράφονται συνθήματα στο καμπαναριό και στο τζαμί.

Ο κίνδυνος της ανελευθερίας δεν προκύπτει σήμερα μόνο από τη βία εξωτερικών εχθρών που μας επιβουλεύονται. Η παραμέληση και υποβάθμιση της παιδείας, η πλημμυρής άσκηση στη σκέψη και τη γνώση, η υπονόμηση του αξιώματος του πρώτου μας συντάγματος «*δοτήρ δε τούτων μόνη η αξιότης εκάστου*», έχουν ήδη οδηγήσει σε ανεπάρκεια στο «ψωμί» και τείνουν να μας οδηγήσουν με μαθηματική ακρίβεια στην αποστέρωση και της ελευθερίας μας.

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Το Πολυτεχνείο το αγαπάμε όλοι μας, ο καθένας με τον δικό του τρόπο. Ας μην νομίζουμε, επειδή οι τρόποι μας διαφέρουν, ότι οι άλλοι το αγαπούν λιγότερο ή περισσότερο. Ας μην επιτρέψουμε στην αγάπη μας να παρασυρθεί από άλλα συναισθήματα, ή να μολυνθεί από άλλες επιδιώξεις μας, και να του προξενήσει ζημιά. Ας έχουμε όλοι ως σύμβολο της αγάπης και αφοσίωσής μας την καρδιά του επιφανούς καθηγητή μαθηματικών του ΕΜΠ Νικόλαου Γεννηματά. Όπως ζήτησε ο ίδιος και ενέκρινε η Σύγκλητος, η καρδιά του έχει ταφεί το 1932 στο Πολυτεχνείο. Τόσο πολύ είχε ταυτίσει την ψυχή του με το Ίδρυμα.

Σε λίγο, στο τέλος του εορτασμού, θα ακούσουμε και θα θυμηθούμε τον Εθνικό μας Ύμνο, τις πρώτες στροφές από τον *Ύμνο εις την Ελευθερίαν* του Διονύσιου Σολωμού, ποίημα του 1823 εμπνευσμένο από την Ελληνική Επανάσταση. Επιτρέψετε μου να τελειώσω θυμίζοντάς σας δυο-τρεις από τις επόμενες στροφές του.

*Η Διχόνοια που βαστάει
ένα σκήπτρο η δολερή
καθενός χαμογελάει,
πάρ' το, λέγοντας, και συ.*

*Κειο το σκήπτρο που σας δείχνει
έχει αλήθεια ωραία θωριά
μην το πιάστε, γιατί ρίχνει
εισέ δάκρυα θλιβερά.*

[...]

*Μην ειπούν στο στοχασμό τους
τα ξένα έθνη αληθινά:
Εάν μισούνται ανάμεσό τους
δεν τους πρέπει ελευθεριά.*